Sylwester Szafarz

Zapoczątkowany na 18 Zjeździe KPCh (listopad, 2012 r.) bezprecedensowy proces i program kompleksowych i pogłębionych reform w Chinach nabiera rumieńców i tempa z każdym mijającym rokiem, miesiącem i dniem. Pierwszy etap konkretyzacji tego programu nastąpił, w płaszczyźnie partyjnej, na omówionym powyżej 3. Plenum KC. Natomiast kolejnym etapem było 4. Plenum KC, które obradowało w Pekinie, w dniach od 20 do 23 października 2014 r. W obradach tych uczestniczyło 363 członków i zastępców członków KC, wielu delegatów na 18. Zjazd partii (zwłaszcza z tzw. terenu) oraz liczne grono uczonych i ekspertów. Obradom przewodniczyło Biuro Polityczne KC, a nie, jak to kiedyś bywało, przywódca partii - jednoosobowo. To nowa praktyka w pracach najwyższych organów KPCh.

Trzeba przyznać, iż przygotowania i same obrady 4. Plenum, choć bardzo intensywne, otoczone były atmosferą pewnej tajemniczości. Świadczyłoby to o tym, iż skomplikowana, delikatna i trudna materia, stanowiąca przedmiot obrad, wymagała szczegółowych uzgodnień i kompromisowych rozwiązań będących do przyjęcia przez wszystkich zainteresowanych, przez partię i przez całe społeczeństwo. Nie jest tajemnicą, iż w niektórych kręgach politycznych, społecznych i gospodarczych w Chinach rozlegają się, od czasu do czasu, głosy wzywające do niezaostrzania walki z korupcją, co może zmniejszać aktywność gospodarczą i obniżać wartość PKB (dochody z szarej strefy itp.). Niektórzy argumentują, iż zwiększenie liczby spraw sądowych nie pozostanie bez negatywnego wpływu na wartość dochodu narodowego (PKB). Jednak jakość i skala już podejmowanych zadań w sferze doskonalenia państwa prawa i walki z korupcją nie ma porównania z czymkolwiek innym na świecie, a to - głównie - ze względu na liczbę ludności (prawie 1,5 mld obywateli) i na wartość PKB tej pierwszej gospodarki na Ziemi (17,6 bln USD). Np. w ciągu 9-ciu miesięcy 2014 r., za łapownictwo skazano 13.000 urzędników. W domu jednego z nich, Wei Pengyuan'a, wysokiej rangi menedżera z branży energetycznej, śledczy odkryli (w maju 2014 r.) znaczne sumy pieniędzy o równowartości 33 mln USD!
Wyniki obrad zostały ujęte w syntetycznym komunikacie odzwierciedlającym uchwały podjęte na 4. Plenum. Wynika z nich, iż tematyka dyskusji i cele strategiczne makro postawione przez to gremium określone zostały następująco: opracowanie programu wprowadzenia kompleksowych rządów prawa w Chinach („rule of law", odpowiednik europejskiej kategorii państwa prawa) – z jednoczesnym podkreśleniem, iż chodzi o socjalistyczne rządy prawa o specyfice chińskiej. Wypowiedziano też zdecydowanie wojnę korupcji, która podobnie jak w innych krajach jest również zmorą we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym Chin. W przekonaniu uczestników 4. Plenum, wojna ta nigdy się nie zakończy, czyli trwać będzie tak długo, jak długo utrzymywać się będą zjawiska korupcyjne. Wzięcie na warsztat takich zagadnień przez wysoką instancję partyjną nie ma precedensu w długiej historii KPCh (od 1921 r. poczynając). Świadczy to jednocześnie o tym, iż sprawy są nader poważne i że wymagają radykalnych, kompleksowych, efektywnych i długofalowych rozwiązań. Jest bowiem jasne, iż wszelkie niedomagania i słabości w zakresie rządów prawa oraz aberracje patologiczne – typu

korupcja – mogłyby wręcz uniemożliwić urzeczywistnienie historycznego programu kompleksowych i pogłębionych reform oraz, co gorsza, podważyć fundamenty, na których opiera się społeczeństwo i państwo chińskie. Ryzyko byłoby więc bardzo poważne.
Generalnie, nadrzędnym celem strategicznym jest również udoskonalenie i usprawnienie systemu prawnego istniejącego w Chinach. Chodzi też o to, aby rządzenie i kierowanie państwem i społeczeństwem sprawowane było w całkowitej zgodności z przepisami prawa, którym wszyscy powinni się podporządkować. Jednym słowem, rządzący i rządzeni powinni postępować zawsze i wszędzie zgodnie z obowiązującym prawem.
Bez wątpienia, jest to wzniosły ideał, którego osiągnięcie będzie niezwykle trudne, ale KPCh nie uchyla się od dążenia do tego celu. Partia ma jednocześnie świadomość, iż wymagać to będzie znacznego podniesienia poziomu edukacji i świadomości prawnej w społeczeństwie oraz pozyskania go do skutecznego współdziałania w tej mierze.
Na 4. Plenum podkreślono z całym zdecydowaniem, iż Konstytucja ChRL[1] i ścisłe przestrzeganie jej postanowień jest trzonem i wartością nadrzędną we wszelkich poczynaniach w zakresie doskonalenia rządów prawa. Oznacza to, de facto, zalążek nowej jakości w reformowaniu konstytucyjnym, tzn. na bazie Konstytucji, co stanowić będzie klucz do powodzenia w tymże reformowaniu – w ogólności. Tak więc, innowacyjny i reformowany system prawny będzie wprowadzany w Chinach w całkowitej zgodności z przepisami Konstytucji.
Można przeto stwierdzić, iż modernistyczny konstytucjonalizm staje się bardzo ważnym, jeśli nie najważniejszym czynnikiem w procesie wielkiego reformowania chińskiego. Specjaliści z ChRL i zza granicy podkreślają, iż konstytucjonalizm chiński różni się zasadniczo od zachodniego tym, mianowicie, że nie wprowadza modelu trójwładzy czyli podziału władzy (na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą). Szczególną rolę w zakresie dbałości o przestrzeganie postanowień Konstytucji i ich interpretowania powierzono Parlamentowi i jego Prezydium. I wreszcie, na 4. Plenum wyeksponowano jasno, szczerze i wyraziście inspirującą, wiodącą i kierowniczą rolę KPCh w procesie wszelkich przemian dokonujących się w Chinach w zakresie modernizacji rządów prawa oraz zwalczania anomalii i patologii, szczególnie korupcji.

W płaszczyźnie konkretów, na 4. Plenum przewidziano wiele ważnych, wręcz bulwersujących posunięć i przemian. Oto najistotniejsze spośród nich: KPCh zaczyna najpierw od uporządkowania własnego podwórka w kategoriach prawnych, statutowych i antykorupcyjnych oraz obowiązujących przepisów i regulaminów wewnątrzpartyjnych. Na 4. Plenum usunięto z władz i z szeregów partyjnych 6 osobistości pod zarzutami korupcji. Były one powiązane z Zhou Yongkangiem, b. szefem służby bezpieczeństwa i członkiem Stałego Komitetu Biura Politycznego. Przeciwko niemu toczy się dochodzenie prokuratorskie od lipca 2014 r. Jeśli zarzuty korupcyjne się potwierdzą, to CKKP usunie Zhou z partii i wtedy rozpocznie się jego proces przed sądem. Byłby to pierwszy tego rodzaju przypadek sądzenia funkcjonariusza partyjnego tak wysokiej rangi od czasów „rewolucji kulturalnej" w Chinach. Casus Zhou nie był rozpatrywany na 4. Plenum, gdyż nie jest on już członkiem najwyższych władz partyjnych.
A oto lista usuniętych: Li Dongsheng, wiceminister ds. bezpieczeństwa publicznego, Jiang Jiemin, główny zarządca ds. przedsiębiorstw państwowych, Wang Yongchun, prezes CPN (China National Petroleum Corporation), Li Chuncheng, b. szef partii w prowincji Syczuan, Wang Qingliang, b. szef partii w Kantonie, gen. Yang Jinshan, jeden z najwyższych dowódców wojskowych. Wszyscy oni pozostawali w ścisłych kontaktach z ww. Zhou. Na wakujące miejsca wybrano już w skład Komitetu Centralnego następujących działaczy: Ma Jiantang, Wang Zuo'an i Mao Wanchun. Obserwatorzy zagraniczni zauważają, iż na 4. Plenum nie wspomniano o Bo

Xilai, b. czołowym działaczu partyjnym, który wcześniej został usunięty z władz i z partii oraz skazany na dożywocie za korupcję i za inne przestępstwa.
W związku z takimi założeniami programowymi makro, poważnie wzrośnie rola CKKP - Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej (w terminologii chińskiej: Centralnej Komisji ds. Przestrzegania Dyscypliny). Jej też 4. posiedzenie plenarne odbyło się - tuż po analizowanym 4. Plenum KC. CKKP przystąpiła niezwłocznie do realizacji wytyczonych zadań. Zresztą, jej przewodniczący, Wang Qishan, znany jest od dłuższego czasu z wytrwałości, ze zdecydowania i z nieugiętości w walce z korupcją i z innymi zjawiskami patologicznymi nie tylko w partii. Zaraz po 4. Plenum, oświadczył on, iż osoby skorumpowane należy traktować tak, jak chore lub uschnięte drzewa, które są wykorzeniane lub ścinane. Przewodniczący Wang ocenia jednocześnie, iż KPCh nie jest jeszcze odpowiednio przygotowana do totalnego rozprawienia się z korupcją. Zreformowane rządy prawa powinny być pomocne w tym zakresie.
Jeśli chodzi o rząd oraz o władze państwowe wszystkich szczebli, to na szczególną uwagę zasługują następujące postanowienia 4. Plenum: zapewniona zostanie lepsza ochrona praw obywateli przez państwo [2], instytucje i urzędnicy państwowi będą oceniani ścisłe wedle kryteriów zgodności (lub nie) ich działalności z obowiązującym prawem. Działalność rządu centralnego oraz terenowych instytucji i instancji państwowych będzie jawna i transparentna dla społeczeństwa. Zostanie wprowadzony jawny ogólnokrajowy rejestr urzędników nie stosujących się do tych wymagań, usiłujących wykorzystywać swe stanowiska służbowe celem uzyskiwania korzyści materialnych, wpływania na wyroki sądowe itp. Wprowadzone zostaną skuteczne instrumenty kontroli w zakresie rządzenia i zarządzania – zgodnie z prawem oraz zasady odpowiedzialności osobistej za podejmowane decyzje (szczególnie złe). Planowane reformy i usprawnienie rządów (państwa) prawa mieć będzie pozytywny wpływ na generalne reformowanie państwa chińskiego oraz jego polityki otwarcia na świat.
Ponadto, usprawnienie i zmodernizowanie systemu prawnego w Chinach obniży koszty działalności gospodarczej dla przedsiębiorców krajowych i zagranicznych oraz zwiększy efektywność tej działalności. Reformy te dotyczą wszelkich sfer funkcjonowania instytucji państwowej, nie wyłączając sił zbrojnych (ChAL-W, Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej), w której zwiększona zostanie dyscyplina wewnętrzna i stopień przestrzegania norm prawnych ogólnie obowiązujących. Władze centralne zapewnią, także w sferze prawnej, pomyślną realizację polityki: „jeden kraj, dwa systemy” (Hong Kong) oraz w kwestii zjednoczenia kraju (w domyśle –Tajwan). Zjednoczenie to dokona się zgodnie z prawem. Będą one także lepiej stosować normy i instrumenty prawne celem obrony interesów obywateli chińskich, szczególnie przedsiębiorców, przebywających poza granicami kraju.
Bardzo wiele uwagi poświęcono na 4. Plenum kwestiom usprawnienia systemu wymiaru sprawiedliwości (sądownictwa) w Chinach. Nie jest bowiem tajemnicą, iż system ten nie funkcjonuje jeszcze w sposób odpowiednio sprawny i optymalny, szczególnie w takich sprawach, jak korupcja, prawa człowieka, ochrona środowiska, wywłaszczanie gruntów itp. Powoduje to niezadowolenie wśród obywateli oraz zagraża stabilności i pokojowi społecznemu. Zbyt duża jest nadal skala ingerencji „czynników zewnętrznych”, także partyjnych, w zakresie funkcjonowania i wyrokowania sądów. Uczestnicy 4. Plenum wskazywali, przeto, na potrzebę zapewnienia im niezawisłości, podkreślając, przy tym, iż w niektórych sprawach o nadrzędnym znaczeniu (np. korupcja na najwyższych szczeblach, dysydenci i in.) partia zastrzega sobie prawo do współdecydowania.
Celem dalekosiężnym jest ustanowienie sprawiedliwego i wiarygodnego systemu sądowego oraz zapewnienie poszanowania praw człowieka w postępowaniu sądowym. Sąd Najwyższy

otrzyma zadanie utworzenia sądów i prokuratur okręgowych oraz międzywojewódzkich (tzn. funkcjonujących między prowincjami chińskimi) oraz nadzorowania i kontrolowania ich działalności w interesie społecznym. Do pracy w sądownictwie i w systemie wymiaru sprawiedliwości – w ogóle zatrudniani będą najlepsi i odpowiednio przygotowani fachowcy.

Próba uogólnienia: już od wielu lat zajmuję się problematyką chińską. Zdarzało mi się analizować sprawy i zjawiska dobre i złe, ciekawe i mniej ciekawe w całym rozwoju Chińskiej Republiki Ludowej, której jestem rówieśnikiem. Fascynuje mnie też niezmiennie licząca ponad 5.000 lat „pisana" historia państwa chińskiego. Historia – historią, ale jeszcze bardziej fascynujące jest to, co dzieje się teraz w państwie środka i jakie będą tego konsekwencje w bliższej i w dalszej przyszłości, i to nie tylko dla samych Chińczyków lecz dla całej ludzkości? W takim to nastroju intelektualno-psychologicznym i racjonalistyczno-pragmatycznym spoglądam też na wielkie przemiany i na kompleksowe reformy dokonujące się po 18. Zjeździe KPCh. Analizowane 4. Plenum plasuje się znakomicie w ramach ogólnego kontekstu tych reform i przemian, określając i zapewniając solidne fundamenty prawne socjalistycznej państwowości chińskiej i jej przyszłego rozwoju. Jak wspomniałem powyżej, jest to ewenement bez precedensu oraz świadectwo pewności i siły tej państwowości. Jest ona dla narodu a nie naród dla niej. To ważny kamień milowy na drodze reformowania chińskiego. Chiny mogą sobie na to pozwolić, Chiny widzą taką potrzebę. Doskonalenie rządów prawa mieć też będzie kolosalne znaczenie dla rozwoju Chin na drodze społecznej gospodarki rynkowej i zachowania pokoju społecznego.
W rozumieniu 4. Plenum prawo jest traktowane jako zasada (norma) a nie jako instrument (narzędzie) w rządzeniu, w rozwoju politycznym, społecznym i gospodarczym oraz w stosunkach z zagranicą. Nie ulega wątpliwości, iż powodzenie w doskonaleniu rządów prawa, dokonywanego z woli i z inicjatywy partii, znacznie przyczyni się do umocnienia jej pozycji w społeczeństwie oraz jej mandatu do sprawowania władzy. Poprzez konsolidowanie rządów prawa i radykalne reformy w tej dziedzinie, partia mieć będzie większe możliwości kontrolowania, dyscyplinowania i rozliczania urzędników państwowych wszystkich szczebli – pro publico bono. W konsekwencji, służyć to będzie neutralizowaniu, łagodzeniu i rozładowywaniu, jakże często niepotrzebnych, napięć i konfliktów społecznych – występujących nierzadko w Chinach, np., na tle korupcji, niesprawiedliwości, wydziedziczania z gruntów, panoszenia się urzędasów i terroru biurokratycznego.
Z punktu widzenia chińskiej partii rządzącej, chyba największa trudność, szczególnie w analizowanej materii, polega na umiejętnym skojarzeniu kierowniczej roli tej partii z wymaganiami rządów prawa, niezawisłości sądów itp. Na ten aspekt sprawy zwraca, m.in., uwagę prof. Zhiqun Zhu, politolog, dyrektor China Institute na Uniwersytecie Bucknell, w stanie Pensylwania (USA). Sądzę jednak, znając trochę realia chińskie, iż KPCh, bazując na swym wielkim doświadczeniu, szczególnie na tysięcznych rzeszach naukowców i fachowców, znajdzie racjonalne rozwiązanie w stylu „złotego środka" w odniesieniu do ww. poważnego dylematu.
Przebieg i wyniki 4. Plenum odebrałem także jako jednoznaczne poparcie tego wysokiego gremium partyjnego dla Xi Jinping'a, przywódcy partii i ojca chrzestnego współczesnych reform chińskich. Zresztą, Prezydent Xi jest doktorem nauk prawnych, dzięki czemu rozumie doskonale znaczenie tej problematyki dla modernizacji i dla rozwoju Chin. Ostatnio, stwierdził on obrazowo, iż „władza powinna zostać zamknięta w klatce z przepisami prawnymi". To mówi samo za siebie. Jednakże ścieżka, po której kroczy Prezydent Xi, nie jest usłana tylko różami. Niektórzy analitycy zagraniczni, np. dr Johnny Lau Yui-siu z Hong Kongu, oceniają, iż co

bardziej radykalne reformy lansowane przez Prezydenta i Sekretarza Generalnego Xi, napotykają na pewien opór konserwatywny nawet w samej partii czy w siłach zbrojnych. Z tym należało się liczyć, acz nie są to przeszkody nie do pokonania.
Wkrótce po zakończeniu 4. Plenum, rozpoczęły się obrady parlamentarne. Mianowicie, na codwumiesiecznej 11. sesji 12. NPC zebrało się Prezydium (Standing Committee) Krajowego Kongresu Ludowego (NPC – National People's Congress). Trwały one w dniach od 27 października do 1 listopada 2014 r. W skład Prezydium wchodzi około 150 posłów do Parlamentu. Przewodniczącym Prezydium jest Zhang Dejiang. Sprawy znajdujące się na porządku obrad były bardzo ważne i różnorodne. Rozważano, m.in., nowelizację ustaw ws. kary śmierci, walki ze szpiegostwem i z terroryzmem oraz ułatwień dla obywateli w zakresie ich procesowania się z władzami różnych szczeblu. Odbyło się 1. czytanie projektu nowego kodeksu karnego. Rozważane jest złagodzenie wyroków kary śmierci (i zastąpienie jej dożywociem) w odniesieniu do 9 przypadków, w których nie występuje stosowanie przemocy; a mianowicie: przemyt broni i materiałów rozszczepialnych (nuklearnych), fałszowanie pieniędzy, zmuszanie do prostytucji, rozpowszechnianie fałszerstw i plotek w czasie wojny i in. Jak podkreśla Li Shishi, dyrektor Biura Prawnego Prezydium NPC, w China trwa proces łagodzenia wyroków i stosowania kary śmierci. To już drugie takie złagodzenie – od czasu wejścia w życie (w 1979 r.) obowiązującego obecnie kodeksu karnego. Jeszcze w roku 2011 NPC zniósł karę śmierci w stosunku do 13 poważnych przestępstw gospodarczych, w których nie występuje przemoc.
Ponadto, Prezydium NPC przyjęło ustawę ws. zwalczania szpiegostwa (tzw. antyszpiegowską) oraz ustawę antyterrorystyczną. Zwracano przy tym uwagę na fakt, iż „czynniki zewnętrzne" usiłują oddziaływać coraz mocniej na sytuację w Chinach. Ustawa antyszpiegowska zastępuje wcześniejszą ustawę ws. bezpieczeństwa narodowego (z 1993 r.) i stanowi punkt wyjścia w pracach nad projektem nowej kompleksowej ustawy ws. bezpieczeństwa państwa. Prezydium ustanowiło także Dzień Konstytucji (4 grudnia). Od tej pory, urzędnicy będą też składać przysięgę na wierność Konstytucji. Przyjęto także ustawę ws. procedur administracyjnych, która ułatwia obywatelom procesowanie się z władzami przed obliczem sądów.
Znamienne, iż – niezwłocznie po zakończeniu 4. Plenum – do aktywnej pracy przystąpił rząd (Rada Państwa – w terminologii chińskiej) oraz wszystkie resorty i władze terenowe różnych szczebli. Uaktywniła się także Centralna Komisja Kontroli Partyjnej i instancje terenowe KPCh. Niezwykle wymowne jest to, iż Chiny zaapelowały równocześnie o ustanowienie i o doskonalenie rządów prawa w całym świecie! Dnia 24 października 2014 r., oficjalna agencja „Xinhua" opublikowała obszerny artykuł pióra Wang Yi, ministra spraw zagranicznych ChRL, pt.: „Chiny – zdecydowany obrońca i budowniczy rządów prawa w świecie". Myślą przewodnią artykułu jest teza, iż polityka zagraniczna stanowi przedłużenie polityki wewnętrznej; zaś okazją po temu był Dzień Narodów Zjednoczonych, 69. rocznica wejścia w życie Karty NZ.
Autor wzywa pozostałe państwa i narody do stosowania zasad pokoju i współpracy oraz do ustanowienia w skali światowej systemu rządów prawa bazującego na równości i na sprawiedliwości. Odwołuje się on do uchwał 4 Plenum oraz do pięciu zasad pokojowego współistnienia, które powinny obowiązywać w stosunkach międzynarodowych[3]. Minister Wang Yi zauważa także, iż – w całym okresie po 2. wojnie światowej – ewolucja przestrzegania prawa na arenie światowej układa się zygzakowato (a przecież powinna to być linia prosta wznosząca!). Strona chińska proponuje, w związku z tym, ustanowienie międzynarodowego systemu rządów prawa (International Rule of Law), bazującego na ww. zasadach oraz na czterech konkretnych punktach, adekwatnie do współczesnych realiów: 1. założenie

fundamentów systemu rządów prawa w świecie w oparciu o przestrzeganie zasad suwerenności państw, integralności terytorialnej, pokojowego regulowania sporów i nieingerencji w sprawy wewnętrzne; 2. określenie głównych celów stosunków międzynarodowych, a mianowicie: pokój, rozwój, współpraca, koordynacja i wzajemne korzyści (win-win outcome) oraz wyeliminowanie arogancji, hegemonizmu i polityki z pozycji siły (power politics); 3. zapewnienie wszystkim państwom, szczególnie rozwijającym się, równoprawnego i demokratycznego udziału w tworzeniu norm międzynarodowych rządów prawa, zwiększenie dozy demokracji w świecie – bez narzucania innym norm (standardów) obowiązujących w niektórych krajach i bez traktowania ich jako norm (standardów) międzynarodowych; 4. zapewnienie niezbędnej wiarygodności systemu międzynarodowych rządów prawa poprzez wprowadzenie w nim sprawiedliwych przepisów oraz przez powszechne (uniwersalne) stosowanie tego systemu, a także poprzez unikanie jego wykorzystywania – jako kamuflażu dla załatwiania własnych interesów – wbrew zasadom obiektywizmu i uczciwości.
Jak widać, artykuł zawiera mocne i zdecydowane sformułowania oraz propozycje dla całego świata. Podobnie jak wyniki 4. Plenum, również tekst ministra Wang Yi stanowi jasne przesłanie dla społeczności międzynarodowej: Chiny kroczą zdecydowanie do przodu, chodźcie razem z nami! Takie podejście jest w pełni zrozumiałe. Bowiem dla pełnego powodzenia reform chińskich i dla doskonalenia własnego systemu rządów prawa, niezbędne jest również odpowiednie otoczenie zewnętrzne, w którym przeprowadzane będą innowacyjne reformy jakościowe oraz stosowane zasady i mechanizmy międzynarodowego systemu rządów prawa, proponowanego przez Chiny. Ciekawa będzie reakcja świata na te propozycje. W każdym razie, korelacja między krajowymi a międzynarodowymi aspektami rządów prawa jest ewidentna i niezbędna. To także stanowi nową jakość w chińskiej polityce otwarcia na świat.

W konkluzji, obecny 1. etap innowacyjnego i bezprecedensowego reformowania rządów prawa (państwa prawa) w Chinach będzie zapewne swoistym testem realizacyjnym w odniesieniu do tego pionierskiego systemu. Powodzenie w jego urzeczywistnianiu już na 1. etapie stanowić będzie ważną przesłankę i zapowiedź ostatecznego zwycięstwa – docelowo i długofalowo. Bowiem, uchwały 4. Plenum nie powinny być traktowane jako jednorazowy epizod w chińskim kompleksowym reformowaniu. Doskonalenie rządów prawa jest z natury rzeczy procesem ciągłym, któremu nie widać końca. Uchwały 4. Plenum wytyczają precyzyjnie kierunek i cele tego procesu oraz stanowią ramy prawne owego reformowania. Zaś praktyczna realizacja powziętych decyzji, na szczeblach wykonawczych, służyć będzie zwiększeniu efektywności w dążeniu do osiągnięcia strategicznych celów makro: 1. utworzenia umiarkowanie zasobnego społeczeństwa chińskiego - do roku 2021 i 2. zbudowania nowoczesnego państwa chińskiego – do roku 2049.

***Sylwester Szafarz**, dr ekonomii, dyplomata, publicysta polityczny*

Odnośniki:
[1] Konstytucja ChRL została uchwalona w roku 1954 (czyli pięć lat po utworzeniu tego państwa), a jej następne wersje – w latach: 1975 i 1978. Obecnie obowiązuje Konstytucja przyjęta na 5. sesji Parlamentu (National People's Congress – Krajowy Kongres Ludowy), w dniu 4 grudnia 1982 r. Do tekstu tej Konstytuccji wprowadzono następnie wiele poprawek, w latach: 1988, 1993, 1999 i 2004. Dotyczyły one, m.in., takich spraw, jak własność prywatna,

prawa człowieka i in. oraz odegrały ważnę rolę w rozwoju Chin Ludowych. Formuła rządów prawa została zapisana, po raz pierwszy, w poprawionej wersji Konstytucji w 1999 r.
[2] W komentarzach po 4. Plenum podkreśla się, m.in., iż dzięki jego uchwałom i realizacji planowanych zamierzeń w sferze rządów prawa „dużo zyskają obywatele, ale stracą... dysydenci".
[3] Pięć zasad pokojowego współistnienia, znanych także jako pancza szila (pięć zasad - w języku hinduskim) brzmi następująco: 1. poszanowanie integralności terytorialnej; 2. wzajemna nieagresja; 3. nieingerencja w sprawy wewnętrzne; 4. równość i obopólne korzyści; 5. pokojowe współistnienie. Zasady te zostały zawarte w preambule do chińsko-indyjskiego traktatu ws. Tybetu (kwiecień, 1954 r.). Następnie zostały one zaakceptowane przez Konferencję 29 państw Azji i Afryki w Bandungu (Indonezja), w kwietniu 1955 r. oraz przez cały ruch państw niezaangażowanych, do którego należy obecnie ponad 100 krajów. Pancza szila jest także brana pod uwagę w pracach ONZ i w procesie KBWE, ale – generalnie – skala jej stosowania w praktyce globalnej jest dalece niewystarczająca, głównie z powodu polityki wielkomocarstwowej, hegemonistycznej i neokolonialnej.